

Suomalaisten kanssa avioituneet maahanmuuttajat tyytyväisiä elämäänsä Suomessa – parannettavaakin löytyy

Heli Sjöblom-Immala

Artikkeli perustuu tutkimukseen, jossa selvitettiin Suomessa asuvien monikulttuuristen avioparien asumista, työssäkäyntiä ja viihtymistä sekä mahdollisia lähtömuuttosuunnitelmia asuinkunnastaan. Tutkimuksen mukaan valtaosa sekä suomalaisista että ulkomaalaistaustaisista puolisoista viihtyy Suomessa hyvin, vaikka kritiikin aiheitakin löytyy.

Kirjoittaja FL Heli Sjöblom-Immala on toiminut tutkijana Siirtolaisuusinstituutissa.

Asiasanat: Maahanmuuttajat, monikulttuurinen avioliitto, asuminen, viihtyvyys, turvallisuus, kielen oppiminen, suomen kielen opetus, kotoutuminen, työllistyminen, venäläiset, virolaiset, thaimaalaiset, turkkilaiset, britit.

Monikulttuuristen avioliittojen määrä Suomessa on viimeisimmän 10 vuoden aikana ollut jatkuvasti kasvussa. Kun vuonna 2002 suomalaisen ja ulkomaalaisen muodostamia monikulttuurisia perheitä oli Suomessa lähes 30 000, oli luku vuonna 2013 jo 48 000.

Viime vuosina Suomessa syntyneiden miesten puoliset ovat useimmiten tulleet Thaimaasta, Venäjältä tai Virosta, naisten puoliset puolestaan Isosta-Britannista ja Turkista. (Tilastokeskus 2014a, 36–37)

Olen tutkinut sellaisten avioparien Suomessa viihtymistä ja muuttosuunnitelmia, joista toinen puoliso on kotoisin jostain edellä mainitusta maasta ja toinen on suomalaissyntyinen (Sjöblom-Immala 2015). Nettikyselyyn vastasi 207 suomalaista puolisoa ja 200 maahanmuuttajapuolisoa. Maahanmuuttajapuolisoista yli 40 prosenttia on syntynyt Venäjällä tai entisessä Neuvostoliitossa. Vähiten (5 %) vastaajista on turkkilaissyntyisiä.

Suomessa asuvat maahanmuuttajat keskittyvät voimakkaasti Etelä-Suomeen ja pääkaupunkiseudulle (Tilastokeskus 2014b), jossa heistä asuu puolet. Tämän tutkimuksen maahanmuuttajapuolisoista kolmannes asuu Uudellamaalla. Helsingissä asuu vajaat 15 prosenttia. Maahanmuuttajavastaa- jia asuu myös erityisesti Espoossa, Vantaalla, Tampereella ja Oulussa. Vajaa viidennes asuu enintään 10 000 asukkaan kunnissa. (Sjöblom-Immala 2015)

Maahanmuuttajapuolisoiden profiili

Venäläiset vastaajat ovat enimmäkseen naisia ja keskimääräistä vastaajaa koulutetumpia. Yli 40 prosenttia on suorittanut korkeakoulututkinnon tai sitä ylemmän tutkinnon. Puolison vuoksi heitä on muuttanut Suomeen noin 70 prosenttia. Yhteensä kahdella kolmasosalla venäläisistä on Suomen kansalaisuus, ja kaksoiskansalaisia heistä on yli puolet. Suorittavan työn tekijöitä on muita enemmän. Työttömillä vastaajilla on ollut muita pidempiä työttömyysjaksoja.

Thaimaalaiset ovat enimmäkseen naisia, keskimääräistä nuorempia ja vähemmän koulutettuja. Heistä yli puolella on enintään perusasteen koulutus. Lähes 90 prosenttia heistä on muuttanut Suomeen suomalaisen puolison vuoksi, ja he ovat asuneet maassa lyhimpään. Thaimaalaissyntyisten suomalaisista puolisoista lähes 70 prosenttia on tavannut puolisonsa ulkomailla, pääasiassa Thaimaassa. Yhteensä vain viidenneksellä on Suomen kansalaisuus, ja kaksoiskansalaisia on kymmenesosa. Työssäkäyviä on keskimääräistä vähemmän, 56 prosenttia. Suorittavan työn tekijöitä on muita enemmän, lähes puolet, samoin opiskelijoita ja työharjoittelijoita, joita on yhteensä melkein viidennes.

Virolaiset ovat enimmäkseen naisia. Heissä työn vuoksi muuttaneita on keskimääräistä enemmän

(23%), vaikka yli puolet heistäkin on muuttanut puolison vuoksi. Suomessa he ovat asuneet pitkään. Virolaissyntyisten suomalaisista puolisoista yli 70 prosenttia onkin tavannut puolisonsa Suomessa. Kolmanneksella on Suomen kansalaisuus, ja viidenes on kaksoiskansalaisia. Työssäkävien ja yrittäjien osuus on keskimääräistä suurempi ja työttömien osuus lähes yhtä alhainen kuin suomalaisilla, alle 10 prosenttia. Heidän työsuhteensa on yhtä vakaa kuin suomalaisillakin puolisoilla.

Britit ovat enimmäkseen miehiä, keskimääräistä vanhempia ja koulutetumpia. Yli 40 prosenttia on suorittanut korkeakoulututkinnon tai sitä ylemmän tutkinnon. Puolison vuoksi muuttaneita on keskimääräistä enemmän (77%). Työn vuoksi on muuttanut viidenes. Britit ovat asuneet maassa pitkään, mutta vain 12 prosentilla on kaksoiskansalaisuus. Kaksi kolmasosa on asunut puolisonsa kanssa myös ulkomailla, useimmiten kotimaassaan Isossa-Britanniassa. Brittiläissyntyisten suomalaisista puolisoista lähes 70 prosenttia on myös tavannut puolisonsa ulkomailla, pääasiassa Isossa-Britanniassa. Työssäkävien ja yrittäjien osuus on keskimääräistä suurempi. Työttömien osuus on lähes yhtä alhainen kuin suomalaisilla, alle 10 prosenttia. Toimihenkilöiden osuus on selvästi muita ryhmiä suurempi, noin kolmannes. Työsuhte on keskimääräistä epävakampi.

Turkkilaiset 10 vastaajaa ovat kaikki miehiä ja alle 60-vuotiaita. Puolet heistä on tullut Suomeen muista syistä kuin puolison takia. Neljellä kymmenestä on korkea-asteen tutkinto, ja seitsemän kymmenestä on työelämässä. Valtaosalla nykyinen työ vastaa koulutusta. Kuudella kymmenestä on Suomen kansalaisuus.

Useimmat maahanmuuttajapuolisot viihtyvät Suomessa hyvin

Yli 80 prosenttia maahanmuuttajapuolisoista on tyytyväisiä (erittäin tai melko tyytyväinen) elämänsä Suomessa. Tyytymättömiä on vain viitisen prosenttia. Kaikkein tyytyväisimpiä Suomessa asu-miseen ovat venäläiset ja virolaiset puoliset. Muita tyytymättömämpiä ovat turkkilaiset puoliset. Myös thaimaalaisissa on muita vähemmän erittäin tyytyväisiä vastaajia.

Suurin (28 %) tyytyväisyyden aihe maahanmuuttajapuolisoilla on Suomen turvallisuus. Seuraavina

ovat sosiaaliturva, luonto ja koulutusjärjestelmä. Oman syntymämaan turvallisuustilanne vaikuttaa todennäköisesti maahanmuuttajapuolisoiden mielipiteisiin Suomen turvallisuudesta. Erityisesti turkkilaiset ja venäläiset vastaajat ovat tyytyväisiä Suomen turvallisuuteen. Vain briteillä kaikkein tärkeimpänä tyytyväisyyden aiheena turvallisuuden edelle nousee Suomen koulutusjärjestelmä.

Eniten (32 %) tyytymättömyyttä maahanmuuttajapuolisoissa aiheuttaa Suomen hintataso. Seuraavina ovat työnsaantimahdollisuudet ja asenteet maahanmuuttajia kohtaan. Suomen ilmastoon tyytymättömien osuus on pienempi kuin suomalaisilla, vaikka voisi olettaa asian olevan päinvastoin. Muita vastaajaryhmiä tyytymättömämpiä Suomen hintatasoon ovat thaimaalais- ja virolaissyntyiset puoliset. Tämä on ymmärrettävää varsinkin thaimaalaisen kohdalla, joilla oman syntymämaan hintataso on huomattavasti Suomea alhaisempi.

Britti- ja venäläispuolisot ovat muita tyytymättömämpiä työnsaantimahdollisuuksiin Suomessa. Brittipuolisot ovat kuitenkin työllistyneet melko hyvin, joten he saattavat olla tyytymättömiä esimerkiksi työnsä sisältöön tai sen epävarmaan tulevaisuuteen. Maahanmuuttaja-asenteisiin tyytymättömämpiä ovat puolestaan virolaissyntyiset vastaajat, ja thaimaalaisissa Suomen ilmastoon tyytymättömiä on eniten.

Viihtyminen vaikuttaa muuttohalukkuuteen

Kyselyyn vastanneista maahanmuuttajapuolisoista noin 15 prosenttia on suunnitellut ulkomaille muuttoa. Vähiten suunnitelmia on venäläisillä ja virolaisilla puolisoilla. Venäläispuolisoista alle kymmenesosa on suunnitellut muuttoa ulkomaille. Lyhyt maantieteellinen etäisyys mahdollistaa etenkin virolaisten vierailut entisessä kotimaassaan. Myös maiden ilmasto ja olosuhteet varsinkin Virossa ovat lähellä Suomen olosuhteita, mutta palkkataso on Suomea alhaisempi ja sosiaaliturva huonompi.

Eniten suunnitelmia ulkomaille muutosta on turkkilaisilla ja thaimaalaisilla puolisoilla. Thaimaalaiset ovat asuneet Suomessa lyhyemmän aikaa kuin muut vastaajaryhmät, ja heillä myös koulutustaso ja työllisyysaste ovat muita heikompia. Thaimaalaisille myös Suomen kallis hintataso, suhteellisen kylmä ilmasto ja epäyhteisöllisyys voivat olla asioita, joihin on vaikea tottua.

Brittipuolisoiden muuttohalukkuus ulkomaille ei ole paljon suurempi kuin virolaisillakaan puolisoilla. Elämänsä tyytyväisten osuus ei ole niin suuri kuin useimmilla muilla ryhmillä, vaikka britit ovat hyvin koulutettuja ja heidän työllisyytensä on hyvä. Toisaalta heillä on eniten määräaikaista työsuhdetta, ja he ovatkin tyytymättömiä työnsaantimahdollisuuksiin, mikä heidän kohdallaan voi tarkoittaa myös omaa kokemusta tai koulutusta vastaavan työn puutetta. Isossa-Britanniassakaan työllisyys ei nykyisin ole hyvä. Briteillä suomen kielen taito on vastaajaryhmistä puutteellisin.

Elämänsä erittäin tyytyväisistä maahanmuuttajapuolisoista vain kymmenesosalla on lähtömuuttosuunnitelmia, kun taas elämänsä tyytymättömistä lähtömuuttosuunnitelmia on selvästi yli puolella. Muuttosuunnitelmia on enemmän niillä maahanmuuttajilla, jotka ovat asuneet Suomessa vasta lyhyen aikaa. Enintään viisi vuotta Suomessa asuneista kolmanneksella on muuttosuunnitelmia, kun puolestaan 16–20 vuotta asuneilla muuttohalukkaiden osuus on enää alle viidennes.

Maahanmuuttajapuolisoiden kertomat muuttosuunnitelmat ovat hyvin selkiytymättömiä, eivätkä välttämättä tule koskaan toteutumaan, mikä tietenkin Suomen kannalta olisi myönteinen asia. Myös mahdollisen muuton ajankohta on monilla maahanmuuttajapuolisoilla yhtä epäselvä kuin muuton kohdekin. Muuttokohteen määrää esimerkiksi työpaikan löytyminen. Usealle vastaajalle muutto on ajankohtainen vasta eläkeiässä.

- *Back to UK. Who knows when: when wife agrees (i.e. never). (M / Iso-Britannia / Espoo / 42 v.)*
- *Somewhere warmer. Southern Europe. Hopefully in 7–10 years, but probably never. (M / Iso-Britannia / Oulu / 57 v.)*
- *Viroon, viimeistään silloin kun lapsi, jota odotan nyt, on kouluikäinen. (N / Viro / Helsinki / 28 v.)*
- *To Thailand someday in the future... maybe. (M / Thaimaa / Tampere / 44 v.)*
- *We are considering moving to the place with more international environment, for example Toronto, Berlin. (N / Venäjä / Helsinki / 28 v.)*

Yleisin maahanmuuttajapuolisoiden ilmoittama muuttokohde ulkomaille on oma syntymämaa, mutta he ovat miettineet muitakin kohdemaita. Muuton syynä on mainittu mm. tulevien eläkepäivien viettäminen ilmastoltaan Suomea lämpimäm-

mässä maassa, esimerkiksi Espanjassa tai muualla Etelä-Euroopassa. Mahdollisena muuttokohtena mainitaan myös Saksa ja Pohjois-Amerikka.

Ulkomaille muuton tärkein syy maahanmuuttajapuolisoilla on Suomea edullisempi hintataso, jonka yli 60 prosenttia mainitsee yhdeksi muuttosyyksi. Toiseksi tärkeimpänä muuttosyyinä ovat työsyys. Kun kaikki ulkomaille asuvat sukulaiset otetaan kuitenkin huomioon, on sukulaisten merkitys työsyitäkin suurempi. Muuttohalukkuus pois Suomesta ei siis välttämättä johdu lainkaan Suomen työntekijöistä, vaan kotimaahan vetävät esimerkiksi sukulaiset ja koti-ikävä.

Maahanmuuttajapuolisot kritisoivat erityisesti maahanmuuttajien työllistämispalveluita ja puutteita suomen kielen opetuksessa

Moni kyselyyn vastannut maahanmuuttaja antaa kritiikkiä työ- ja elinkeinotoimiston palveluille. Esimerkiksi puolison vuoksi Suomeen muuttavat ulkomaalaiset ovat pitkälti olleet oman aktiivisuutensa ja puolisonsa avun varassa kielenopetuksen ja työnsaannin suhteen.

- *Työvoimatoimisto täys o kokemuksia on vaimon työnsaannissa itse on työt hankittu. (M / Suomi / Keski-Pohjanmaa / 66 v. / venäläinen puoliso)*

Suomalaisen puolison merkitystä maahanmuuttajan kotoutumiselle ja Suomessa viihtymiselle ei pidä aliarvioida. Suomalainen puoliso ja hänen sosiaaliset kontaktinsa kiinnittävät myös maahanmuuttajapuolisoa Suomeen, mikäli avioliitto on onnellinen ja toimiva. Arjessa puoliso toimiikin arvokkaana apuna suomen kielen opettamisessa ja perehdyttämisessä maan toimintakulttuuriin. On kuitenkin mahdotonta, että vastuu maahanmuuttajan kotouttamisesta jätettäisiin kokonaan suomalaiselle puolisolle. Jatkuvasti tulkkina ja asioiden hoitajana toimiminen on uuvuttavaa ja voi johtaa ristiriitoihin avioliitossa (Anglé 2014).

Myös suomen kielen opetus herättää paljon tyytymättömyyttä kyselyn vastaajissa. Tyytymättömyyttä aiheuttaa mm. intensiivimuotoinen kielenopiskelu, jota ei koeta riittävän perusteelliseksi opetusmenetelmäksi kielen kunnolliseen oppimiseen. Hankaluuksia aiheuttaa myös se, että suomen kielen kursseja ei järjestetä tarpeeksi sellai-

seen aikaan, jolloin myös työssäkäyville olisi mahdollisuus osallistua opetukseen. Kielenopetuksen tulisi olla alkeista lähtevää, perusteellista ja pitkäkestoista. Ihmiset ovat kielenoppijoina erilaisia, joten nopeasti kielen omaksuville tulisi antaa mahdollisuus edetä nopeampaan tahtiin. Myös kurssien sisältöjä voisi räätälöidä.

- *Maahanmuuttopalvelut ovat aika heikot. Minusta intensiivi kieliopiskelu on täysin järjetöntä, niissä ei opi kieltä riittävän hyvin. (N / Venäjä / Helsinki / 46 v.)*
- *Espoon kaupunki voisi tarjota työssäkäyville ulkomaalaisille enemmän Suomen ja ruotsin kielen kursseja ilta-aikaan, esim. työväenopistojen kautta. Kursseja on harmillisen vähän! (N / Suomi / Espoo / 39 v. / englantilainen puoliso)*

Kuntien muista palveluista nostetaan esille mm. terveyspalveluiden toimivuus ja kehittäminen, lasten ja vanhusten palvelut sekä julkisen liikenteen kehittäminen. Erityisesti pääkaupunkiseudulla asuvat tuovat esille myös tyytymättömyytensä korkeisiin asumiskustannuksiin.

Esille tuodaan myös se, ettei kaikkia maahanmuuttajia tulisi asuttaa samoille alueille, ettei synntyisi liian eriytyneitä asuinalueita ja sen myötä sosiaalisia ongelmia. Osa vastaajista puolestaan moittii Suomessa harjoitettavaa politiikkaa ja ilmaisee tyytymättömyytensä päätöksentekijöihin.

Kantäväestön ja työnantajien asenteissa maahanmuuttajia kohtaan on edelleen parantamisen varaa. Toisaalta jotkut maahanmuuttajapuoliset arvostelevat itsekin varsin kärkkäästi turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten vastaanottoa ja pitävät työperäisiä maahanmuuttajia paremmin Suomeen kotoutuvina.

Suomen maahanmuuttobyrokratia koetaan usein tarpeettoman hankalaksi. Kansalaisuuden saamisessa vastaajat kokevat ongelmaksi joko liian tiukat kielitaitovaatimukset tai kansalaisuushakemuksen kalleuden.

Monet maahanmuuttajat vierastavat suomalaisten tietynlaista ”kansanluonnetta”, johon liittyy mm. hiljaisuus, rauhallisuus ja usein ujouskin. Suomalaisia voidaan pitää myös epäsosiaalisina tai epäkohteliaina. Suomalaisuuteen liitetään myös epäyhteisöllisyys.

- *Suomalaiset ovat ihmisinä, toisin kuin Manner-Euroopassa tai Kaakkois-Aasiassa, vaikeita lä-*

hestyä, vieraan henkilön kanssa ei keskustella, verkottuminen vaikeaa, synkkämielisiä, itseensä sulkeutuneita. (M / Suomi / Helsinki / 56 v).

Palveluilla ja niiden turvaamisella on merkitystä kunnassa viihtymiseen

Tutkimuksen mukaan monikulttuurisille aviopareille kunnan palvelut, maahanmuuttajapalvelut tai maahanmuuttaja-asenteet eivät vaikuta ratkaisevasti muuttopäätökseen, eikä palveluista yleensä tiedetäkään ennen kunnassa asumista. Palvelut ja asenteet vaikuttavat kuitenkin kunnassa viihtymiseen.

Monikulttuuriset avioparit arvostavat Suomessa sosiaaliturvaa sekä laadukasta ja korkeatasoista koulutusjärjestelmää. Tärkeinä pidettyjen palveluiden alasajo voikin kostautua kunnille menetettyinä asukkaina. Suurimmassa osassa maamme on edelleen turvallista ja rauhallista elää, mitä tutkimukseen vastaajat arvostavat. Kunnat kuitenkin asuinalueina erottuvat toisistaan palvelutarjonnallaan ja harjoittamallaan politiikalla, joten palvelut olisi jatkossakin tärkeä turvata kuntalaisille vaikkapa sitten laajemmalla kuntayhteistyöllä. On luonnollista, etteivät pienet kunnat pysty yksin tarjoamaan samanlaisia palveluja kuin väestöpohjaltaan isommat kunnat.

Koska lähtömuuttohalukkuus on maassaolon alkuvaiheessa suurempaa, on tärkeää heti alusta lähtien panostaa maahanmuuttajien kotouttamiseen. Onnistunut kotoutuminen ja sitä kautta myös työllistyminen kiinnittävät kuntaan parhaiten. Riittävä ja laadukas kielikoulutus on avainasemassa kotoutumisessa. Myös hyvään asumiseen ja monipuoliseen asuntotarjontaan on luonnollisesti kiinnitettävä huomiota. Kuntien tulisi panostaa entistä enemmän varsinkin maahanmuuttajien työllistämispalveluihin, samoin eri osapuolten yhteistyöhön (kunnat, yrittäjät, järjestöt).

Maassaolon alkuvaiheessa olisi hyvä olla tarvittaessa saatavilla ainakin englanninkielisiä ja mahdollisuuksien mukaan myös maahanmuuttajan omakielisiä tiedotteita ja palveluja. Näiden puuttessa tulisi olla riittävästi tarjolla tulkkipalveluja muillekin kuin humanitaarisille muuttajille. Tässäkin asiassa kunnat voivat tehdä yhteistyötä.

Tyytymättömyys palveluihin ei ehkä johda välittömään muuttoon, mutta mahdollisuuden tarjoutuessa kuntaansa tyytymätön saattaa jollain ai-

kävällillä muuttaa sellaiseen kuntaan tai jopa ulkomaille, jossa tarjoutuu paremmat elämisen mahdollisuudet. Varsinkin monikulttuurisilla pareilla on kantäväestöstä matalampi kynnyks muuttaa ulkomaille, koska toinen puoliso on sen jo kerran tehnyt ja kontaktit ulkomaille ovat olemassa.

Suomessa ja suomalaisessa yhteiskunnassa on monia tekijöitä, joita on vaikea tai mahdotonta muuttaa. Tällaisia ovat esimerkiksi korkea hintataso, ilmasto ja byrokraatia.

Vaikka suomalainen yhteiskunta onkin suhteellisen byrokraattinen, on se samalla myös toimiva ja luotettava. Enemmän voisimme kuitenkin etsiä hyviä käytäntöjä ja toimintamalleja yhteiskunnasta, joissa asiat toimivat hyvin, mutta samalla esimerkiksi hintataso on kohtuullinen. Vanhat toimintatavat kannattaa ainakin tarkistaa aika ajoin ja miettiä, voisiko tehdä jotain toisin byrokratian ja kustannusten vähentämiseksi. On hyvä kuitenkin muistaa yhden haastateltavan sanat:

- ”Asiat Suomessa makrotasolla ovat edelleen hyvin, vaikka mikrotasolla olisikin ongelmia.”

Kirjallisuus

Anglé, Jaana (2014): Maahanmuuttajan puolisona Suomessa. Narratiivinen tutkimus kestävästä monikulttuurisista avioliitoista. Lapin yliopisto, Acta Universitatis Lapponiensis 272. Rovaniemi.

Tilastokeskus (2014a): Ulkomaalaiset ja siirtolaisuus 2013. Suomen virallinen tilasto. Väestö 2014.

Tilastokeskus (2014b): Väestö iän (1-v.), sukupuolen, siviilisäädyn ja kielen mukaan alueittain 1990–2013. Tilastotietokannat > Tietokanta: PX-Web Statfin > Väestö/Väestörakenne – Luettu 10.9.2014.

Sjöblom-Immala, Heli (2015): Puolisona maahanmuuttaja – Monikulttuuristen perheiden viihtyminen Suomessa ja muuttosuunnitelmat. Kunnallisanalyyttisen kehittämissäätiön Tutkimusjulkaisusarjan julkaisu nro 85. Vammalan Kirjapaino Oy, Sastamala.

Finnish American license plates at FinnFest USA 2013 Festival in Hancock, MI. Photo collection by Jouni Korkiasaari.